

Prof. Dr. László Rásonyi ile Edit Tasnádi tarafından yapılan söyleşi

Yapılışının tarihi: 15 Ocak 1981

Yeri: Prof. Rásonyi'nin evi

Macar Radyosu'nda yayınlanışı: 15 Ocak 1981

Tekrarı: 1 Mart 1981

(13 dakika)

E.T.: - Sanırım Macaristan'da Atatürk'ü görmüş olan, Atatürk ile ilişkilerde bulunan, Atatürk ile buluşan pek çok kişi yoktur. Fakat Profesör Dr. László Rásonyi kuşkusuz bu kişilerden biridir. Sayın Profesör, Atatürk ile ilgili anılarınız, bugün artık tarihi sayılan olaylar hakkında bize bilgi verir misiniz?

L.R.: - Atatürk'ü, ozaman Mustafa Kemal Paşayı ilk önce Türk tarihinin en önemli bir dakikasında gördüm. 1923'te benden yaşlı bir dostum, István Györffy etnografyacı ile Lausanne muahedesi'nin haberini aldık. Lausanne muahedesi o yılın Temmuz 23'ünde meydana getirildi ve bu muahede bize Macarlara da bir bakımdan büyük ümit verdi. Dostum Györffy daha önce de 1916'da Birinci Dünya Harbı zamanında resmi vazifede Türkiye'de bulunuyordu ve Türkiye'yi, bilhassa İstanbul'u daha bir kere görmek büyük bir dileği idi. Tabii ki Lausanne muahedesi'nden sonra İstanbul yine Türkiye'nin en büyük şehri oldu, hür bir şehir oldu. Durumun haberini alarak her ikimiz İstanbul'u görmek istedik. Eylül sonunda oraya seyahat ettik ve 6 Ekimde orada bulunuyorduk. O gün Rumeli'den gelen Gazi Mustafa Paşa ile muzaffer Türk ordusu İstanbul'a girdi. Nidaları, „Çok yaşa” nidaları duyuyor, Divan yolu yanında binlerce sıralarda bulunan kitle arasına karışarak orada bulunuyorduk. Ve ondan sonra muzaffer ordunun alayları sevinçten kızaran yüzlerle büyük camiler arasında Topkapu Sarayına gittiler. Böylece İstanbul yine hakikaten Türkiye'nin kısmı oldu. O gün akşam üzere Aya Sofya'da son ibadet yapıldı. Dizleri çöken, öne eğilen binlerce Türkler, Müslümanlar arasında ben de dizlerimi çöktüm. Aya Sofya'da bu, son ibadet idi. Diğer gün Aya Sofya müze deklare edildi ve o gün modern Türkiye'nin başlangıç günü sayıldı.

E.T.: - Duyduğuma göre Arap harflerinin yerine Latin alfabesini yerleştirmek istediği zaman Atatürk dilcilerden teklifler istemişti ve dilcilerden bazıları Macar ortografisinin örnek alınmasını teklif etmişler. Bu konuda bilgilerinizi alabilir miyim?

L.R.: - Herhalde, Türk-Macar kültür rabıtalарının ozaman kuvvetlenmesinin bir rolü vardı. Bilhassa Dil Kurumu'nun önemli üyesi olan Hamit Koşay Beyin ve burada, Budapeşte Üniversitesinde Profesör Németh'in talebesi olan ve doktorasını da Budapeşte Üniversitesinde yapan Hasan Eren Beyin büyük rolleri vardı.

E.T.: - Atatürk, En hakiki mürşit ilimdir - yani en gerçek yol gösterisi bilimdir sözlerinin de gösterdiği gibi, eğitim ve öğrenim konularının önemini çok iyi biliyordu ve eğitimin geliştirilmesi için birçok çabalar harcamıştır. Diğerleri arasında Ankara Üniversitesi'nde bir Hungaroloji Enstitüsü'nün kurulmasında çok büyük payı vardı. Bu Enstitü'nün ilk profesörü Sayın László Rásonyi idi. Bu konudaki anılarınızı anlatabilir misiniz?

L.R.: - Bu mesele, bu hadise hayatımın en güzel hatıralarındandır. 1924'de Ankara'da beynelmilel bir tükoloji kongresi meydana getirildi. Bu fırsatla ben Türk has isimlerinin Macar tarihindeki rolü, umumiyetle Türk-Macar rabıtalарı hakkında konferansımı verdim. Konferansın çok eski dostum, çağdaşım olan Hamit Koşay bey de haberini aldı. Şimdi yaşayan dostlarımdan Hamit Koşay Bey en eski dostumdur ve altmış sene devamınca Türk-Macar kültür rabıtalарının en çalışkan işçisi, hem araştırmacısı, hem rabıtalарın ilerlemesinde en büyük rolü olan bir zattır. Kendisi ozaman artık Türkiye'de büyük rol oynadı ve Anadolu'daki hafriyatların da ozamandan beri çok çalışkan müdürü. Şimdi o hafriyatların tarihini iki büyük ciltte yazan muhridir.

Hamit Koşay Bey Atatürk'ü iyi tanıdı ve Atatürk'ün kongrenin bir gününde Türk has isimleri unvanlı konferansının okunacağına dikkatini çekti. Atatürk hakikaten kongreye iştirak etti. Söyleyebiliriz Atatürk'ün tarih için her bakımdan çok büyük alakası vardı. O ancak asker ve siyaset adamı değildi. Kendisi, söyleyebiliriz, çok okumuş alim gibi bir zat idi. Orada yaptığım konferans dikkatini kazandı, ve ozaman kurulmuş olan Ankara Üniversitesi'nin Dil ve Tarih Fakültesinin çerçevesinde bir Hungaroloji kürsüsünün yaptırılmasına da emir verdi. Adı da şu idi: bilhassa Macar rabıtalılarını göz önünde tutarak: Hungaroloji. Hakikaten ben orada bulunurken Atatürk'ün emirini daima göz önünde tuttum. Bu konferans ozaman tarih için bir aylık olmadığı için resmi gazete olan Ulus'ta, Ulus'un birkaç numarasında neşredildi. Atatürk'ün dileği üzerine ben bu kürsünün organizasyonu için davet edildim. Böyle ki Türk-Macar rabıtalıları söyleyebiliriz ozaman 1935'te kürsü çalışmalarının başlangıcıyla başladı. Talebelerimin çoğu Türk kültür hayatında büyük bir rol oynadı ve bunun için bugün de gurur duymaktayım. Talebelerimden beşi profesör oldu, mesela Tayyip Gökbilgin bugün dünyaca Türk ekonomi tarihi, Osmanlı ekonomi tarihi bakımından okadar önemli defterlerin, siyaset yazısının en mükemmel müteassisidir. Yahut Ahmet Tekin Beyi zikredeyim. Kendisi Türkolji, Altay mukayeseli filolojisi için önemli olan Moğol filolojisi için Ankara Üniversitesinin profesörü oldu. Talebelerim için ancak resmi sahada değil, insan sahasında da çok büyük münasabetlerim meydana geldi. Mesela Öksel Göçmen. Genç Öksel Göçmen'i kızımız gibi telakki ettik. Şimdi de mektuplaşıyoruz, ve kendisi mektubunu daima "kızınız Öksel" sözleriyle bitirir.

Tabii ki Türk-Macar rabıtalıları ile şimdi de meşgulüm. Refikamın yardımıyla - yarı kör olduğumdan – on seneden beri on makalem çıktı ve şimdi yakında bir kitabım çıkacak. Şimdiye kadar tarihçiler tarafından tanınmamış bir Türk kavminin mevcudiyetini ve Cenubi Şark Avrupa tarihinde, Bulgaristan'ın ve Macaristan'ın tarihinde çok büyük rol oynayan Bulatlar hakkında yazdım. Simai Oğuzların Erdel'deki yerleşmesi ve bilhassa Tatar Kumanlarının Karpatlar ve Ural Dağları arasında Altın Ordu arasındaki rolü hakkında makaleler yazdım. Allah yardım ederse ve daha iki üç sene verse, kitabımı Türk şahis adları, Türk aşiret adları, aşiret ve kabile adları hakkındaki eserimi bitirmek niyetindeyim.

E.T.: Bu çalışmalarınızda üstün başarılar ve tabii sağlık dilerim. Çok teşekkür ederim.

L.R.: Çok teşekkür ederim.

(Band çözümü: Edit Tasnádi)